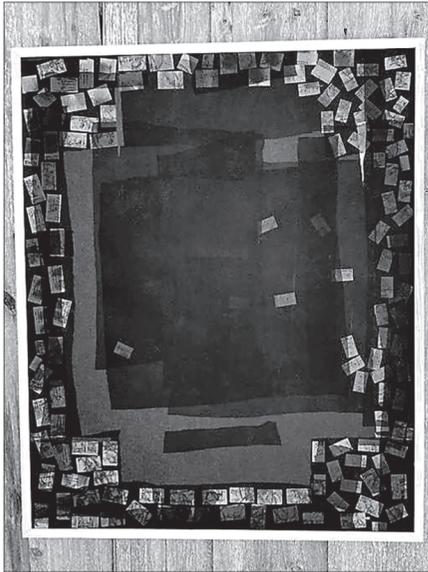

Sadzīves priekšmetu un dabas velšu pārvērtības

Egita Terēze Jonāne

Latgalē un Sēlijā mākslā un ikdienā var sastapt cilvēkus ar zaļu domāšanu, proti, viņi sadzīves priekšmetus vai dabas veltes pārvērš mākslā, modē vai videjobjektos. «Vietējā Latgales Avīze» uzklausa Ilūkstes tekstilmākslinieces, Ilūkstes Mūzikas un mākslas skolas direktores Ilonas Linartes-Ružas, PIKC «Daugavpils dizaina un mākslas vidusskola «Saules skola»» direktores vietnieces starptautisko projektu jautājumus Olgas Krumpānes un Krāslavas novada lauksaimnieka Ivara Geibas pieredzi.

Tekstildarbs «Melnais caurums»

Tekstildarba «Melnais caurums» fragments

Tekstildarbs «Atspulgs»

Tekstildarbos iederas auduma vai avīzes fragments

Ilona Linarte-Ruža

Ilona Linarte-Ruža rada tekstilaplikācijas uz sagatavotas pamatnes, izmantojot pamatnē tos materiālus, kas atrodas viņai apkārt. Māksliniecei ir kaste, kur viņa krāj apkārtnes, papīra vai kartona pārpalikumu u.c. lietas, kas varbūt citiem šķistu nevajadzīgas, bet viņai tas noder, radot jaunu tekstildarbu. Kad top jauns darbs, viņa atver skīdu kladi, atver šo kasti, un idejas, kā izlietot kastes saturu, dzimst pašas.

Tāpat māksliniece izmanto vecas avīzes vai audumu strēmeles, 20–30 cm platas, nogrieztas no veca apģērba.

Ilona atzīst: «Tekstilnieks izmanto jebkuru materiālu. Kādā diplomdarbu aizstāvēšanā Rēzeknē redzēju sienas dekoru, kur bija izmantotas saburzītas, mazliet krāsotas

avīzes. Arī mākslinieks Jānis Bankovičs savos darbos ir ieaudis kartona vai avīžu strēmeles. Bet Pēteris Sīdars gāja uz zooloģisko dārzu un lūdza čūsku nomestās ādas, jo tās bija nodēģas mākslas radīšanai. Tāpat arī tekstilmāksliniece Baiba Osīte jūras izmestus kociņus pārvērš mākslā. Tas materiāls, kas pakļaujas jebkādi apstrādei, tas materiāls der tekstilijai. To var līmēt, presēt, aust... Daudzi tekstilnieki veido tā saucamo papīru, un liek tur iekšā arī augus un daudz ko citu, lai parādītu interesantu faktūru, struktūru. Kad Rīgā redzēju Anneles Slišānes 100 deķus Latvijas simtgadei, apbrīnoju viņas prasmi izmantot dilles, kafijas iepakojumu u.c. priekšmetus un augus. Viņas darbos ir redzama faktūra un struktūra, kā tas deķis ir veidots, turklāt deķis arī ļoti smaržo. Tas ir efektīgs. Mākslinieks – gleznotājs, grafiķis, tekstilnieks u.c. – ir tas radošais cilvēks, kurš nepātraukti ģenerē idejas.»

Ilonai pašai patīk nevis izmantot dabas materiālus, bet gan vērot dabu, pēc tam redzēto un sajūsto ietvert savos tekstildarbos.

Ik katrā mājā var atrast virkni priekšmetu vai sīkumu, kurus var pielietot ar radošu pieeju, turpina stāstījumu Ilona Linarte-Ruža. Māksliniece atminas, kā kādā Saules skolas izstādē viņa prezentēja sadzīves priekšmetu sietu, darinātu no baltajiem «knaģīšiem», kurus izmanto galvenokārt maizes iepakojumu aizdarē. Uz sieta varēja salikt slotas u.c. darbarīkus, turklāt tas izskatījās ļoti dekoratīvi. Ir arī garāki pārtikas knaģīši, un tos, kā novērojusi māksliniece, var izmantot garāku puķu glābšanai no nolūšanas. Proti, apkārt puķei aptin zaļu sietiņu un tā malas saknāģē ar šiem knaģīšiem. Latvijā un citviet pasaulē var novērot daudz dažādus eksperimentus mākslā, piemēram, no plastmasas pudelēm veido dizaina lampas, interjera priekšmetus.

Mācot dizaina pamatus Ilūkstes Mūzikas un mākslas skolā, Ilona Linarte-Ruža bieži uzsver audzēkņiem, ka dabu var izmantot kā dizaina elementu, netraucējot to. Tāpat viņa stāsta par sociālo dizainu kā ikdienas nepieciešamību. Kādā stundā skolēni, I. Linartes-Ružas mudināti, piedāvāja idejas, kāds varētu būt šis sociālais dizains kafējnicai Ilūkstē, lai tā būtu funkcionāla un netraucētu gājēju un transporta satiksmi. Viens audzēknis piedāvāja krēslu vietā uzstādīt mīkstošos pufus, kas patīk jauniešiem un kas, aizņemot maz vietas, nerada problēmas.

Viens fakts par avīzēm. Senajā Romā 1. gadsimtā pirms Kristus bija trīs ziņu izdevumi, kurus izplatīja, pārrakstot ar roku un skaļi nolasot publiskās vietās.

Saules skola popularizē ilgtspējīgu modi

Olga Krumpāne

PIKC «Daugavpils Dizaina un mākslas skola «Saules skola»» skolotāji un skolēni pēdējos piecus gadus ir pievērsušies ilgtspējīgai modei. Vēl to dēvē par eko, intelektuālo modi. Olga Krumpāne pastāstīja «Vietējai Latgales Avīzei», ka, radot apģērbus, skolotāji un skolēni izmanto lietoju apģērbus detaļas vai audumus. «Cilvēks, vērojot no malas, nevar pateikt, ka kleita vai bikšu kostīms, vai žakete ir sašūti no otrreiz lietojama materiāla, jo tam ir mūsdienīgs stils, krāsu salikums utt. Zaļā domāšana sāk dominēt arī modes pasaulē,» skaidro Olga.

Lai popularizētu ilgtspējīgu modi arī sabiedrībā, pirms trim gadiem Saules skola īstenoja Latvijas un Lietuvas pārobežu projektu. Proti, astoņu Daugavpils, Balvu un Lietuvas skolu skolēni iesaistījās radošās darbībās, uzzināja, kas ir ilgtspējīga mode, kā top tērpu kolekcijas, kādas ir mūsdienu modes tendences utt. Pēc tam skolēni trīs dienās radīja savu tērpu komplektu no lietotiem apģērbiem un audumiem. Un, kā tas notiek lielos modes salonos, arī Saules skolā notika skolēnu radīto ilgtspējīgās modes tērpu skate.

Tāpat gandrīz katru gadu Saules skolas audzēkņi diplomdarbā prezentē vienu vai divus ilgtspējīgas modes tērpu komplektus.

Kur Saules skolas saime ņem lietotos apģērbus? Tie lielākoties ir iegādāti lietotu apģērbu veikalos vai atrasti, revidējot vecmammu vai vecāku skapi. Izmagāts apģērbs vai audums kalpo jau citam tērpiem, saka Olga.

Vaicāta, vai Latgalē zaļo domāšanu var novērot arī citās jomās, Olga Krumpāne pauž vērījumu, ka galvenokārt mazie uzņēmēji ir tie, kuri strādā eko nišā. Viņa dalījās arī savā pieredzē: «Es rakstu starptautiskus projektus, ko finansē Eiropas Savienība. Un visos projektos ir jāuzsver, kā aktivitātes, pasākumi atbalstīs zaļo kursu. Piemēram, skolēnu apmaiņas projekts skaidroju, ka mēs līdz pasākuma vietai brauksim ar vilcienu, kas ir cilvēkam un videi draudzīgāks transporta līdzeklis, nekā autobuss, ka tur, kur mēs dzīvosim projekta laikā, tur mēs pārvietosimies kājām vai ar velosipēdu. Projektā arī uzsvertas mazās lietas, piemēram, ka kafiju vai tēju mēs dzersim no eko nevis plastmasas krūzītēm.»

Ilgtspējīgas modes radošās darbnīcas

Saules skolas audzēkņi demonstrē ilgtspējīgu modi

Interesanti, ka Saules skolai ar Lietuvas un Itālijas sadarbības partneriem ir jauna ideja veidot mājaslapu, kur varētu reģistrēties tie uzņēmumi, kas atbalsta Eiropas Savienības zaļo kursu, ražo ilgtspējīgus produktus, modi, dizaina un interjera priekšmetus u.c. Turpat būtu apmācību piedāvājums tiem, kuri grib padziļināt zināšanas savā jomā, un tiem, kuri vēlas uzsākt savu eko biznesu. Tāpat mājaslapa apkopotu uzdevumus un metodiskus materiālus skolām, lai skolotāji popularizētu zaļo domāšanu arī stundās.

«Šodien tev būs grūti dzīvot, ja tev nav zaļā domāšana. Mēs dzīvojam Eiropā, kur visas jomas sāk pārņemt zaļais kurss. Es uzskatu, ka viss, kas ir eko, un viss, kas ir ilgtspējīgs – mode un citi mums nepieciešamie priekšmeti, aprīkojums, aksesuāri, – tas viss mūsu dzīvi padara veselīgu un interesantu,» uzsver Olga Krumpāne.

Viens fakts, kāpēc daudzi ražotāji pievēršas ilgtspējīgai modei. Tekstilizstrādājumu industriālie ražotāji cilvēcei un dabai rada draudus ar 1,2 miljardiem tonnu oglekļa dioksīda, ko saražo katru gadu.

Nolasa akmeņus no lauka un rada kurmjus

Ivars Geiba ir ārstniecības augu saimniecības «Kurmīši» īpašnieks Krāslavas novada Ūdrīšu pagastā. Šoreiz būs stāsts nevis par kumelītēm vai asinszāli, vai citiem ārstniecības augiem (Ivars ar ģimeni lolo vairāk nekā 60 šādas augus), bet gan par akmeņiem. Viņš katru pavasari un rudenī, apstrādājot laukus, lasa akmeņus. Tie nestāv kaudzē sakrasti, bet gan kalpo vides mākslai. Proti, «Kurmīšu» apkārtni rotā akmens kurmji. Kad atbrauc tūristi, Ivars stāsta, ka veido lielāko kurmju parku pasaulē.

«Lasot akmeņus, mēģinām likvidēt pirms miljona gadiem notikušo ledāju iešanas sekas. (Ivars smejas.) Pilni lauki ir akmeņiem. Piedzima ideja radīt kurmji kā saimniecības vizītkarti, tāpēc noderēja akmeņi. Paldies draugam, Krāslavas keramiķim Valdim Pauliņam, kurš atnāca palīgā. Viņš uzturēja divus karkasus no vecas armatūras un stieplēm, bet mēs ar sievu Sandru tos piebērām ar akmeņiem pilnus. Tā mums tapa divi gabiona stila (to izmanto, piemēram, žogu celtniecībā vai ceļa nogāžu stiprināšanā) kurmji,» atminas Ivars.

Savs stāsts ir trešajam kurmim virs kanalizācijas tvertnes. Tas tapis tāpēc, lai varētu noslēpt šo tvertni. Stāsta Ivars: «Mūsu plaša profila speciālists Jānis Leikums sametināja karkasu, un mēs tur sabērām akmeņus. Šim kurmim ir cepure, kuru paceļam brīdī, kad vajag izsūknēt mucu. Savukārt ceturtais kurmis radās, pārbaudot drauga Erika Sīnīka kursus iegūtās metināšanas prasmes. Tas pašlaik ir lielākais kurmis mūsu saimniecībā. Un, lūk, te, puķu dobē stāv vēl viens karkass. Es to paceļšu bīdei. Kad karkass būs pilns ar akmeņiem, tas būs jaunākais kurmis. Šogad varētu tapt vēl daži kurmji, kas būs līdzīgi jau esošajiem.»

Vaicāju, vai jebkurš cilvēks var darināt šādus gabiona kurmjus? Ivars rosina atrast meistaru, kurš varēs no stieplēm un metāla armatūras izveidot karkasu (būs vajadzīgi vismaz 5 m), pēc tam to sastiprinās ar cinkotu sietu. Viducis jāatstāj tukšs, tāpēc noder mazas vai lielas mucas. Pēc tam izvēlas aptuveni 10 kg smagus akmeņus, nomazgā tos un sabēr karkasā apkārt mucai. Ivars aplēsis, ka viņa kurmji ir veidoti no aptuveni diviem – trim kubikmetriem akmeņu.

Interesanti, ka Ivars savā saimniecībā akmeņus izmanto arī būvniecībā. Dārzu rotā, piemēram, akmens lapene ar akmens kamīnu. «Akmens ir mūžīgs materiāls. Mūsu senči un mēs paši no akmeņiem veidojam pavadu, būvējam māju pamatus, akmeni uzliekam uz kapa... Akmens ir visur un tas var kalpot visam. Gan jau mūsu saimniecībā parādīsies ne viens vien akmens kurmis, jo ir padomā kurmju kraušanas meistarklases,» uzsver I. Geiba.

Viens fakts par akmeņiem. Akmeņi ir dzīvi un izstaro enerģiju.

Trīs kurmji ir ZS «Kurmīši» vides vizītkarte

Ceturtais kurmis

Ivars Geiba ar topošā kurmja karkasu

Akmens lapene ar akmens kamīnu

Fakti apkopoti no wikipedia.org
Publicitātes un Egita Terēzes Jonānes foto